

Szkolenie „Przesłuchanie dziecka w postępowaniu karnym”

Organizacja przesłuchania dziecka

Przesłuchanie dziecka powinno być prowadzone w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami prawnymi oraz standardami, odpowiadać możliwości rozwojowym przesłuchiwanego świadka, zapewniać mu specjalne środki ochrony w toku postępowania przygotowawczego oraz sądowego. Powinno być także dostosowane do potrzeb wymiaru sprawiedliwości (zdobycie wartościowego i obszernego materiału dowodowego) oraz odbywać się w sposób zapewniający komfort osobom biorącym udział w przesłuchaniu. Realizacja powyższych celów nie będzie możliwa bez wcześniejszego rozważania czy dziecko może składać zeznania w procesie karnym a w przypadku możliwości jego uczestnictwa w procedurach prawnych zaplanowania oraz przygotowania spotkania z małoletnim świadkiem. Właściwa organizacja przesłuchania jest nieodzownym elementem udanego kontaktu dziecka z wymiarem sprawiedliwości oraz wymiaru sprawiedliwości z dzieckiem.

Informacje o dziecku oraz sprawie

Planowanie czynności przesłuchania małoletniego świadka nie jest możliwe bez wcześniejszego zebrania informacji na temat dziecka. Organ postępowania karnego powinien posiadać informacje na temat jego rozwoju poznawczego, społecznego i emocjonalnego. Powinien także wiedzieć w jakim stanie psychicznym oraz zdrowotnym znajduje się małoletni oraz czy korzysta ze wsparcia lekarzy bądź innych specjalistów. Bardzo ważne jest również uzyskanie informacji o jego najbliższym otoczeniu, rodzinie oraz aktualnym miejscu zamieszkania. Uzyskanie informacji o dziecku może odbyć się poprzez przeprowadzenie wywiadu środowiskowego, współpracę z osobami sprawującymi nad nim pieczę bądź osobą reprezentującą dziecko, np. kuratorem procesowym.

Zebranie informacji o małoletnim pozwala rozpoznać czy może on uczestniczyć w przesłuchaniu a w przypadku wystąpienia wątpliwości w tym zakresie umożliwia, już na tym etapie, dokonanie pewnych czynności np. przeprowadzenie badania sądowo-psychologicznego na tę okoliczność. Uzyskanie informacji o dziecku pozwala również właściwie zaplanować a także przeprowadzić spotkanie z małoletnim świadkiem. Znajomość sytuacji dziecka pozwala sprostać jego potrzebom (np. dostosowanie miejsca przesłuchania do potrzeb dziecka z niepełnosprawnością, wybór odpowiedniego biegłego psychologa, wezwanie tłumacza) a także umożliwia nawiązać prawidłowy kontakt z małoletni podczas przesłuchania.

Planowane czynności przesłuchania dziecka nie jest także możliwe bez wcześniejszego zebrania informacji o sprawie. Posiadanie odpowiedniej wiedzy o okolicznościach popełnienia przestępstwa umożliwia określenie czy i na jaki temat powinna odbyć się rozmowa z

małoletnim. Pozwala także określić jaką rolę w toku postępowania pełni dziecko (np. czy jest wyłącznie osobą pokrzywdzoną czy także świadkiem popełnienia przestępstwa) i jakich informacje może ono dostarczyć.

Możliwość udziału dziecka w czynności przesłuchania

Organ postępowania karnego musi uważnie rozważyć, czy małoletni może składać zeznania. Ustalenia w tym zakresie powinny dotyczyć przydatności posiadanych przez niego informacji dla wyjaśnienia sprawy, jego osoby oraz prawa oskarżonego do obrony.

Ustawodawca zdecydował, że dziecko może być przesłuchane tylko i wyłącznie wtedy, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Przyjęcie tej zasady powoduje, że przesłuchania małoletnich nie należy traktować jako czynnością standardową oraz powszechną a czynnością wyjątkową oraz incydentalną. Organ prowadzący postępowanie karne powinien każdorazowo rozważyć czy okoliczności popełnienia przestępstwa można ustalić za pomocą innych dowodów niż przesłuchanie dziecka. Poszukiwanie innych źródeł dowodowych powinno być czynnością wykonaną w sposób rzetelny oraz zaangażowany a nie prowizoryczny. W przypadku ich wystąpienia organ procesowy nie powinien organizować spotkania z małoletnim a skoncentrować się na przeprowadzeniu innych czynności dowodowych.

Organ procesowy powinien odstąpić od kontaktu z dzieckiem także wtedy gdy jego zeznania jedynie powielą zebrany już materiał w sprawie. W takim przypadku informacje uzyskane od małoletniego nie będą posiadać waloru istotności czyli nie zostanie spełniona przesłanka umożliwiająca przystąpienie do przesłuchania.

Organ procesowy powinien także odstąpić od przesłuchania gdy zebrany w sprawie materiał wskazuje, że kontakt z dzieckiem jest niemożliwy ze względu na jego wiek i ograniczenia rozwojowe, stan psychiczny, emocjonalny oraz stan zdrowia.

W sposób szczególnie wnikliwy organ prowadzący postępowanie karne musi rozważyć udziału dziecka w czynności przesłuchania w sytuacji, gdy wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchanie małoletniego, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania. W takich okolicznościach ustawodawca zdecydował o możliwości kolejnego przesłuchania dziecka ze względu na potrzebę rzetelnego wyjaśnienia okoliczności sprawy oraz poszanowanie przysługującemu oskarżonemu prawa do obrony.

W pierwszej sytuacji organ postępowania karnego powinien zbadać, czy ustalone okoliczności wymagają dodatkowego wyjaśnienia, rozważyć, czy okoliczności te mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy a także sprawdzić, czy nie zostały już wcześniej wyjaśnione przez

małoletniego oraz czy jest on w stanie się do nich ustosunkować¹. Organ procesowy każdorazowo musi także zbadać czy ponowne przesłuchanie dziecka nie wywrze negatywnego wpływ na psychikę małoletniego świadka.

W drugiej sytuacji organ postępowania karnego, przed rozpatrzeniem wniosku oskarżonego/obrony o ponowne przesłuchanie małoletniego, musi ustalić w jakim stanie emocjonalnym on się znajduje oraz jakie konsekwencje dla jego dobrostanu niesie za sobą jego kolejne przesłuchanie. W sytuacji ustalenia, że stan świadka nie pozwala na kontakt z organami postępowania karnego – przesłuchanie nie może być przeprowadzone².

Tryb przesłuchania dziecka

Planując przesłuchanie dziecka bardzo ważne jest ustalenie w jakim trybie małoletni świadek powinien spotkać się z organami postępowania karnego. Należy pamiętać, że od 27 stycznia 2014 roku został rozszerzony tryb szczególnego przesłuchania dzieci o małoletnich powyżej 15 roku życia. W konsekwencji kodeks postępowania karnego przewiduje cztery rodzaje przyjaznego przesłuchania dziecka:

- przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat (art. 185a § 1–3 kpk);
- przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, którzy w chwili przesłuchania ukończył 15 lat (art. 185a § 4 kpk);
- przesłuchanie małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat (art. 185b § 1 kpk);
- przesłuchanie małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat (art. 185b § 2 kpk).

Każdy z ww. trybów może zostać zastosowany wyłącznie po spełnieniu określonych przesłanek. Organ postępowania karnego powinien więc ustalić w jakich warunkach powinno odbyć się przesłuchanie.

Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że organy postępowania karnego rzadko sięgają po zorganizowanie przyjaznego przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych, którzy w chwili przesłuchania ukończyli 15 lat (art. 185a § 4 kpk) oraz małoletnich świadków, który w chwili przesłuchania ukończyli 15 lat (art. 185b § 2 kpk). Przesłuchanie dzieci w tych trybach, w odmienności od pozostałych, nie jest przyznane małoletnim z mocy prawa a obwarowane jest dodatkowymi wymaganiami, których obowiązek ustalenia pozostaje na organach postępowania karnego.

---

¹ „Jak zorganizować przesłuchanie dziecka w trybie art. 185a i 185b kpk”, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, www.edukacja.fdds.pl

² Postanowienie Sądu Najwyższego z 27.10.2015 r., II KK 112/15, KZS 2017, Nr 1, poz. 24

W przypadku małoletniego pokrzywdzonego (art. 185a § 4 kpk) przesłuchanie w przyjaznym trybie będzie możliwe, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny. W przypadku małoletnich świadków (art. 185b § 2 kpk), przesłuchanie odbywa się w szczególnym trybie (video-konferencja), gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

W konsekwencji bardzo ważne jest pochylenie się nad stanem psychicznym dziecka, poczynienie odpowiednich ustaleń w tym zakresie oraz dobranie takiej formy przesłuchania, które będzie najlepsza dla osoby małoletniego. Dobór odpowiedniego trybu spotkania dziecka z organami postępowania karnego nie może być bagatelizowane ponieważ może uchronić małoletniego przed kolejnymi przesłuchaniami oraz jego wtórną wiktymizacją.

Właściwa reprezentacja dziecka

Regulacje kodeksu postępowania karnego³ wskazują, że jeżeli osobą pokrzywdzoną jest dziecko nie posiada ono prawo samodzielnego działania w procesie karnym. W takim przypadku prawa przysługujące dziecku wykonuje jego przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje.

Reprezentant dziecka jest bardzo ważną osobą w procesie karnym. To on stoi na straży dobra dziecka oraz pilnuje czy podejmowane decyzje są zgodne z jego interesem. Jego zadaniem jest także reagowanie gdy czynności procesowe godzą w dobro małoletniego. Może także zgłaszać określone wnioski, w tym wnioski dowodowe a także brać udział w różnych czynnościach procesowych.

Reprezentant dziecka ma tym samo prawo wzięcia udziału w przesłuchaniu małoletniego. Jego udział będzie polegać na towarzyszeniu dziecku oraz kontrolowaniu czy odbywa się ono w sposób prawidłowy. W tej szczególnej sytuacji jest on także strażnikiem tego aby nie doszło do wtórej wiktymizacji świadka.

Planując przesłuchanie małoletniego organy postępowania karnego nie mogą zapominać o reprezentancie dziecka oraz powinny zapewnić aby rolę tę pełniła właściwa osoba, gdyż w zależności od okoliczności sprawy, reprezentantem dziecka będą albo jego rodzice albo opiekun prawny albo kurator procesowy albo jego opiekun faktyczny.

W szczególny sposób organy postępowania karnego powinny zwrócić uwagę na reprezentację małoletniego, gdy sprawcą przestępstwa na jego szkodę jest jeden z jego rodziców. W takiej sytuacji organ postępowania karnego powinien wystąpić do sądu opiekuńczego o ustanowienie

---

³ Art. 51 § 2 Kodeksu postępowania karnego - Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje.

kuratora procesowego⁴. Wystąpienie ze wspomnianym wnioskiem powinno odbyć się niezwłocznie po ustaleniu potencjalnego sprawcy przestępstwa (nie jest wymagane postawienie sprawcy zarzutów)⁵. Organy postępowania karnego planując czynność przesłuchania powinny wziąć pod uwagę potrzebę zapewniania dziecku właściwej reprezentacji podczas tej czynności procesowej oraz w toku całego postępowania karnego.

Czas, pora i czas trwania przesłuchania

Rozważania na temat czasu przesłuchania małoletnich świadków wiążą się z trzema kwestiami:

- wyborem odpowiedniego terminu przeprowadzenia czynności,
- ustaleniem stosownej dla niej pory dnia,
- zaplanowaniem czasu jej trwania.

Przy planowaniu terminu przesłuchania małoletniego świadka należy uwzględnić jego:

- wiek i możliwości rozwojowe,
- stan psychofizyczny,
- sytuację opiekuńczo-wychowawczą, życiową;
- etap postępowania karnego.

Wybór terminu przesłuchania nie powinien być przypadkowy. Im młodsze dziecko, tym krótszy powinien być okres dzielący przesłuchanie od przedmiotowych zdarzeń. Mitem jest natomiast uznanie, że czynności procesowe z udziałem dzieci zawsze powinny odbywać się jak najszybciej, najlepiej bezpośrednio po zdarzeniu, które jest objęte prawnymi procedurami. Często po urazowych doświadczeniach dzieci muszą mieć czas na odzyskanie równowagi emocjonalnej, poczucia bezpieczeństwa, tak istotnego dla dobrego funkcjonowania poznawczego, warunkującego zrelacjonowanie trudnych przeżyć. Niekiedy potrzebny jest również czas na uregulowanie sytuacji opiekuńczej małoletniego świadka, co między innymi wiązać się może z odseparowaniem od niego osób manipulujących nim, sprawcy przestępstwa.

Równocześnie zbyt odległy termin przesłuchania świadka od przedmiotowych zdarzeń jest niekorzystny z uwagi na ograniczone możliwości pamięciowe dziecka (zwłaszcza w wieku przedszkolnym) oraz działanie innych czynników. Ślady pamięciowe mogą ulegać zafałszowaniu z powodu wypracowanych przez małoletniego psychologicznych mechanizmów obronnych (np. wypieranie traumatycznego doświadczenia, racjonalizacja), a także w wyniku celowego lub niezamierzonego wpływu otoczenia i nowych doświadczeń. Zakończenie czynności procesowych z udziałem małoletniego świadka pozwala także na objęcie go opieką terapeutyczną, jeżeli jest ona wskazana.

---

⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 roku, I KZP 10/10, LEX nr 602769

⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2015 roku, I KZP 8/15, OSNKW 2015/12/100

Zwraca się również uwagę aby, jeśli to możliwe, przesłuchanie dzieci odbywało się po postawieniu sprawy zarzutów – minimalizuje się wtedy możliwość ponownego przesłuchania świadka z powodu nie zagwarantowania sprawy prawa do obrony. Równie ważne jest także aby czynność przesłuchania odbywała się po wcześniejszym zebraniu materiału w sprawie tak aby składanie zeznań przez dziecko miało miejsce dopiero wtedy gdy jego zeznania będą posiadać walor istotności dla rozstrzygnięcia sprawy.

Godzina przesłuchania powinna uwzględniać porę optymalnej aktywności dziecka, jego potrzeby i rozkład dnia. Wskazanie jest preferowanie godzin przedpołudniowych, kiedy dziecko nie jest zmęczone lub zaabsorbowane wcześniejszymi aktywnościami.

Czas trwania przesłuchania małoletnich świadków jest trudny do przewidzenia. Zależy od wieku i możliwości rozwojowych dziecka, jego temperamentu, gotowości do współpracy. Trzeba liczyć się z koniecznością przerw, zmianami form aktywności. Czas trwania czynności procesowej przedłuża również nawiązywanie kontaktu z małoletnim świadkiem i ewentualne działania biegłego psychologa, którego zadaniem jest między innymi zadbanie o obniżenie poziomu lęku i niepokoju dziecka przed jego przystąpieniem do składania zeznań.

Warto w czasie prowadzonej czynności procesowej obserwować dziecko i reagować na sygnały świadczące o narastającym jego zmęczeniu. Zmęczenie zmniejsza motywację do współpracy, powodować może zwiększoną podatność na sugestię, skłonność do udzielania odpowiedzi pochopnych, przypadkowych dla uniknięcia dalszego wysiłku, w celu przyspieszenia zakończenia uciążliwej czynności. Skuteczną reakcją na zmęczenie małoletniego świadka jest krótka przerwa (bez opuszczania pokoju przesłuchań), połączona ze zmianą formy aktywności (wykonanie rysunku, ćwiczenia ruchowego, oddechowego).

Zdolność koncentracji uwagi dzieci przedszkolnych na ogół ograniczona jest do 20-30 minut. Dzieci szkolne, których poziom rozwoju intelektualnego i społeczno-emocjonalnego nie jest zakłócony, przyzwyczajone są do koncentracji uwagi w rytmie 45 minutowym. Jednak warto pamiętać, że podawane przez małoletnich świadków treści są dla nich często bardzo obciążające emocjonalnie, a tym samym- w porównaniu z materiałem szkolnym – bardziej wyczerpujące jest ich relacjonowanie.

Uwzględniając cechy funkcjonowania dziecka świadka bezwzględnie należy zadbać, aby nie czekało na podjęcie czynności z jego udziałem. Oczekiwanie na składanie zeznań jest bowiem obciążające, powoduje znużenie, zmęczenie, niepokój i spadek motywacji do współpracy.

Miejsce przesłuchania

Przyjazne miejsca przesłuchania bardzo pomagają dzieciom pokrzywdzonym i świadkom przestępstw zminimalizować stres związany z udziałem w tej czynności procesowej i tym samym umożliwia zgromadzenie wartościowego i obszernego materiału dowodowego. Warunki jakim powinny odpowiadać pomieszczenie przeznaczone do prowadzenia przesłuchania określono w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013

r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 1642). Miejsce, w którym powinno odbyć się spotkanie z dzieckiem nazywane jest Przyjaznym Pokojem Przesłuchań.

Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci składa się z dwóch pomieszczeń: pokoju przesłuchań oraz pokoju technicznego. W sąsiedztwie pokoju przesłuchań powinna być wyodrębniona poczekalnia oraz toaleta.

Poczekalnia, to zwykle pierwsze miejsce, w którym będzie przebywać dziecko oczekując na przesłuchanie. W tym pomieszczeniu należy zapewnić małoletniemu możliwość aktywnego spędzenia czasu. Dziecko powinno czuć się swobodnie i mieć dostęp do książek, czasopism, kolorowanek, kredek. W poczekalni nie może zabraknąć wody oraz chusteczek higienicznych.

Pokój przesłuchań to pomieszczenie, które swoim wystrojem i wyposażeniem spełnia określone kryteria:

- dostosowane jest do wieku przesłuchiwanego dziecka, zapewniając mu wygodne, stabilne miejsce do siedzenia;
- umożliwia świadkowi poczucie bezpieczeństwa, intymności w kontakcie oraz sprzyja swobodzie wypowiedzi;
- ułatwia małoletniemu koncentrację uwagi, mobilizowanie pamięci w czasie składania zeznań.

Miejsce przesłuchania nie może zatem przypominać pokoju zabaw, być wypełnione elementami rozpraszającymi uwagę, zafałszowującymi rolę pomieszczenia.

Standardowym wyposażeniem jest papier oraz kredki i ołówki na blacie, przy którym zajmuje miejsce dziecko. Pełnią one podwójną rolę. Mogą być pomocne do zobrazowania przez świadka trudnych do zwerbalizowania treści lub wykorzystywane przez dziecko do rozładowania napięcia emocjonalnego wynikającego z trudnej sytuacji przesłuchania, relacjonowania obciążających doświadczeń.

W pokoju przesłuchań powinien znaleźć się także sprzęt rejestrujący obraz i dźwięk. Nie powinien być on nadmiernie eksponowany i rozpraszać uwagi dziecka, jednak nie wolno go ukrywać.

Pokój techniczny powinien uwzględniać potrzeby wymiaru sprawiedliwości. Winien być przestronny oraz wyposażony w stół i krzesła. Elementem wyposażenia tego pokoju są środki techniczne umożliwiające obserwowanie przebiegu przesłuchania przez uczestników czynności procesowej. Podgląd przesłuchania może być zapewniony dzięki zainstalowaniu lustra weneckiego lub ekranu emitującego obraz przekazywany bezpośrednio z kamery.

Istotne jest ustalenie zasad komunikacji pomiędzy uczestnikami przesłuchania przebywającymi w pokoju technicznym oraz w przyjaznym pokoju przesłuchań. Jednym ze sposobów

komunikacji jest skorzystanie ze słuchawek i mikrofonów. Druga możliwość wiąże się z koniecznością zrobienia przerwy podczas przesłuchania. Osoby uprawnione do zadawania pytań spisują je na kartce i przekazują sędziemu, który następnie pyta dziecko o wskazane kwestie.

Na etapie planowania przesłuchania należy sprawdzić czy miejsce, w którym ma być przeprowadzona czynność spełnia wymagane standardy i uwzględnia potrzeby dziecka. Pokój przesłuchań powinien być zlokalizowany w miejscu, które jest neutralne dla dziecka. Dobrym rozwiązaniem może okazać się skorzystanie z pokoju przesłuchań administrowanego przez organizację pozarządową. W sytuacji gdy pokój przesłuchań jest umiejscowiony w siedzibie sądu, prokuratury lub Policji, powinien być zlokalizowany w taki sposób aby dojście do niego nie narażało dziecka na kontakt z oskarżonymi, zatrzymanymi lub konwojentami.

Nie jest dobrą praktyką odbieranie zeznań od małoletniego w jego miejscu zamieszkania. Próby takich rozwiązań pojawiają się w szczególnych sytuacjach, w trosce o pokrzywdzone poważnym przestępstwem dziecko, aby chronić je przed wtórną wiktymizacją związaną z udziałem w procedurach karnych. Kojarzenie miejsca zamieszkania z przeżyta traumą może prowadzić do utraty poczucia bezpieczeństwa małego świadka w otoczeniu, które wcześniej stanowiło dla niego azyl, wiązało się z pozytywnymi doświadczeniami.

Utrwalanie przebiegu przesłuchania

Przesłuchanie dziecka powinno być obligatoryjnie utrwalone za pomocą sprzętu rejestrującego obraz i dźwięk. Przed przystąpieniem do czynności należy sprawdzić czy sprzęt jest sprawny a obraz i dźwięk niezakłócony.

Właściwe ustawienie kamery powinno umożliwiać zapis reakcji niewerbalnych, gestykulacji i mimiki twarzy dziecka. Pokoje przesłuchań powinny być wyposażone w dwie kamery, jedną nakierowaną na dziecko, a drugą obejmująca cały pokój. Takie rozwiązanie jest szczególnie użyteczne podczas prowadzenia przesłuchania z udziałem małych dzieci, które poruszają się po pokoju.

Przebieg przesłuchania powinien być utrwalony na dwóch niezależnych nośnikach, które bezpośrednio po przesłuchaniu winny być zabezpieczone przez sąd.

Pomocne może okazać się przygotowanie odpowiedniego wzoru protokołu, który podczas przeprowadzania czynności zostanie uzupełniony o dane osobowe przesłuchiwanego dziecka, czas i miejsce spotkania z małoletnim. Protokół z przesłuchania świadka powinien być ograniczony do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w nim udział.

Oczywistym jest, że protokolant winien przebywać w pokoju technicznym. Niedopuszczalne jest odtwórcze dyktowanie przez sędziego wypowiedzi dziecka i zapisywanie jej przez protokolanta słowo po słowie. Tego typu działanie zaburza narrację dziecka i jest bezcelowe

gdyż przebieg czynności podlega utrwaleniu za pomocą sprzętu rejestrującego obraz i dźwięk. Transkrypcja z nagrania może zostać sporządzona w terminie późniejszym i dołączona do akt jako załącznik do protokołu. Podczas rozprawy głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu oraz odczytuje protokół przesłuchania.

Protokół z posiedzenia podpisuje wyłącznie sędzia oraz protokolant. Odczytywanie dziecku złożonych przez niego zeznań oraz odbieranie podpisu na protokole stanowi przejaw wtórnej wiktyimizacji, jest sprzeczne z regulacjami prawnymi⁶ oraz zasadą przyjaznego przesłuchiwanie małoletnich świadków.

Osoby uczestniczące w przesłuchaniu dziecka

Regulacje kodeksu postępowania karnego oraz Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 grudnia 2013 roku w sposób jednoznaczny wskazują osoby mogące wziąć udział w przesłuchaniu dziecka. Są nimi sędzia, biegły psycholog, prokurator, obrońca, pełnomocnik, protokolant a także osoba mogąca reprezentować małoletniego, osoba pełnoletnia wskazana przez małoletniego oraz tłumacz. Tym samym nie ma prawa ani tym bardziej obowiązku uczestnictwa w czynności przesłuchania oskarżony/podejrzany.

Ustalając krąg osób uczestniczących w przesłuchaniu dziecka organ postępowania karnego jest zobowiązany sprawdzić czy oskarżony/podejrzany posiada obrońcę a w przypadku jego braku jest zobowiązany wystąpić o ustanowienie obrońcy z urzędu. Organ postępowania karnego powinien także ustalić czy świadek włada w wystarczającym stopniu językiem polskim a w przypadku wystąpienia trudności językowych, powinien wystąpić o wyznaczenie tłumacza. Powinien także zweryfikować właściwą reprezentację małoletniego w procesie karnym. Dodatkowo, przy wyborze biegłego psychologa, organ postępowania karnego powinien brać pod uwagę jego kwalifikacje, doświadczenie pracy z dzieckiem, znajomość procedur przesłuchania. Biegły psycholog powinien także charakteryzować się empatią i cierpliwością oraz odpowiadać na szczególne potrzeby świadka (np. w sytuacji gdy dziecko posiada autyzm). Wybór biegłego psychologa nie powinien być czynnością rutynową a każdorazowo powinien odpowiadać indywidualnym potrzebom małoletniego świadka.

Organ postępowania karnego musi pamiętać o tym, aby o terminie przesłuchania zawiadomić wszystkie osoby uprawnione do udziału w czynności, w tym także samo dziecko. Bardzo dobrą praktyką jest kierowanie do małoletniego nie tylko formalnego zawiadomienia o czynności przesłuchania ale także dostosowanych do jego potrzeb – materiałów edukacyjnych. Materiały

---

⁶ Art. 149 § 1 kodeksu postępowania karnego.

edukacyjne w przystępny sposób informują dziecko o czynności przesłuchania, w tym o jego miejscu, osobach uczestniczących, przysługujących małoletniemu prawach i obowiązkach⁷.

Przygotowanie się do przesłuchania dziecka

Osoby uczestniczące w przesłuchaniu – sędzia, prokurator, biegły psycholog, obrońca, pełnomocnik, kurator procesowy – powinni przygotować się do przesłuchania dziecka. Przygotowanie obejmuje:

- zapoznanie się z aktami postępowania;
- określenie najistotniejszych zagadnień wymagających wyjaśnienia w toku przesłuchania;
- przygotowanie konkretnych pytań do dziecka;
- powtórzenie zasad i sposobu przesłuchiwanie małoletnich świadków.

Przygotowanie się do przesłuchania powinno rozpocząć się od dokładnego zapoznania się z aktami sprawy. Poznanie całego materiału dowodowego pozwala na pełne zorientowanie się w sytuacji, potrzebach dziecka oraz okolicznościach popełnienia przestępstwa. Zapoznanie z aktami sprawy, w celu przygotowania się do spotkania ze świadkiem, powinno nastąpić bliżej terminu przesłuchania – tak aby posiadać jak najwięcej aktualnych wiadomości o sprawie oraz małoletnim.

Dzięki poznaniu akt sprawy można także określić zagadnienia wymagające wyjaśnienia oraz przygotować konkretne pytania jakie powinny zostać zadane dziecku. Opracowanie zagadnień oraz pytań do świadka pozwala dobrze zaplanować rozmowę z małoletnim a także sprzyja zachowaniu porządku oraz odpowiedniego rytmu podczas przesłuchania. Jednocześnie pozwala na zweryfikowanie różnych założeń, wątpliwości i tym samym zmniejsza ryzyko ponownego przesłuchania dziecka w związku z ujawnieniem nowych okoliczności sprawy.

Przesłuchanie małoletniego stanowi szczególną formą interakcji, dlatego tak ważne jest przygotowanie się do spotkania z nim także poprzez powtórzenie zasad i sposobu przesłuchiwanie małoletnich świadków. Bardzo istotne jest przypomnienie sobie zasad nawiązywania z dzieckiem kontaktu, sposobów reagowania na trudne sytuacje a także metod pouczania świadka o przysługujących mu prawach oraz obowiązkach.

Przygotowując się do przesłuchania należy pamiętać o tym aby każde dziecko i każdą sprawę traktować w sposób indywidualny a nie mechaniczny czy szablonowy.

Współpraca

Przed przesłuchaniem sędzia, prokurator, obrońca, reprezentant dziecka powinni uzgodnić z biegłym psychologiem zakres, sposób oraz kolejność przygotowanych do świadka pytań.

---

⁷ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę opracowała ww. materiały edukacyjne. Można się z nimi zapoznać na stronie internetowej www.edukacja.fdds.pl a bezpłatnie zamówić pod adresem e-mail: wymiarsprawiedliwosci@fdds.pl

Bardzo ważne jest także aby uzgodnili ze sobą zasady współpracy i komunikowania się (w tym także poza werbalnego) w toku przesłuchania⁸.

Sędzia, po konsultacji z biegłym psychologiem, powinien także wyznaczyć miejsce przebywania podczas przesłuchania przedstawiciela ustawowego dziecka oraz osoby pełnoletniej przez niego wskazanej.

Literatura przedmiotu i praktyka wskazują, że najkorzystniejsze jest przesłuchiwanie małoletnich świadków jedynie przez sędziego i psychologa, bez obecności w pomieszczeniu innych osób. Obecność innych osób w pokoju przesłuchań może dekoncentrować małoletniego świadka, wpływać zakłócająco na treść i formę jego wypowiedzi. Osobą, której obecność może być szczególnie krępująca, jest rodzic. Obawa przed jego oceną, dezaprobatą, reakcjami emocjonalnymi często ograniczają swobodę zeznań przesłuchiwanym dzieciom, zwłaszcza w sprawach przestępstw o charakterze seksualnym lub przeciwko rodzinie.

Wspólne doświadczenia sędziego, prokuratora i biegłego psychologa oraz reprezentanta dziecka (pełnomocnik, kurator procesowy) w realizacji konkretnych czynności procesowych z udziałem dzieci są bardzo cenne. Sprzyjają poznaniu wzajemnych oczekiwań i możliwości. Pozwalają na wypracowanie wzajemnego zaufania oraz sposobu i zasad współpracy.

---

⁸ Jak zorganizować przesłuchanie dziecka w trybie art. 185a i 185b kpk”, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, www.edukacja.fdds.pl